

از جمهوری وابسته تا امارت طالبانی؛

وقتی اشغال امارت می‌زاید

در این شماره:

۱. از جمهوری وابسته تا امارت طالبانی؛ وقتی اشغال امارت

می‌زاید

۲. ویره؛ د نظم تر پردی لاندی

۲. طلاق زیر سایهٔ قیمومت

۳. جنون جنگ، ویرانی انسان؛ مردم ایران میان آتش امپریالیسم

و اقتدارگرایی

۴. بحران حقوق بشر در افغانستان

۵. د افغان ماشومانو د طالبانو د واکمنی تر سیوري لاندی

۶. فراتر از دولت؛ تأملی انارشیمی دربارهٔ افغانستان

۷. انارشیم در برابر مارکسیسم - لنینیسم؛ دو روایت متفاوت از

آزادی، قدرت و سازمان اجتماعی

۸. تفسیر نظریهٔ دولت در اندیشهٔ مارکس و مخالفت او با

انارشیم

بازگشت طالبان به قدرت، صرفاً سقوط یک دولت یا تغییر یک رژیم سیاسی نبود؛ بلکه نماد شکست دو پروژهٔ ویرانگر در افغانستان بود: از یکسو پروژهٔ امپریالیستی امریکا و متحدانش که زیر نام «ملت‌سازی» و «دموکراسی» جامعه‌ای وابسته، فاسد و نظامی‌شده ساختند، و از سوی دیگر پروژهٔ بنیادگرایی طالبانی که اکنون بر ویرانه‌های همان شکست، یکی از خشن‌ترین و ضدانسانی‌ترین نظم‌های سیاسی معاصر را بر مردم افغانستان تحمیل کرده است.

از منظر انارشیمی، طالبان و اشغال امریکا، برخلاف ظاهر متضادشان، دو قطب یک چرخه‌اند؛ چرخه‌ای که در آن سلطه، جنگ، اقتدارگرایی و حذف انسان بازتولید می‌شود. اشغال نظامی افغانستان توسط ایالات متحده نه آزادی آورد، نه عدالت و نه دموکراسی. آنچه به جا گذاشت، دولتی فاسد، وابسته، غرق در مافیای سیاسی و متکی بر زور نظامی بود؛ دولتی که بدون حضور نیروهای خارجی در چند روز فروپاشید. این فروپاشی نشان داد که نظم تحمیل‌شدهٔ امپریالیستی، ریشه‌ای در جامعه نداشت و بیشتر شبیه سازه‌ای مصنوعی بود که با پول، اسلحه و حمایت خارجی سرپا نگه داشته شده بود.

اما شکست امپریالیسم به معنای پیروزی آزادی نبود. خلأ ناشی از فروپاشی دولت دست‌نشانده، نه با خودگردانی اجتماعی و آزادی مردم، بلکه با بازگشت یکی از خشن‌ترین اشکال اقتدارگرایی مذهبی پر شد. طالبان اکنون افغانستان را نه به‌عنوان یک جامعه متکثر انسانی، بلکه همچون قلمرو اطاعت و فرمان‌برداری اداره می‌کنند؛ جایی که انسان آزاد، زن مستقل، اندیشه انتقادی و تنوع فرهنگی عملاً دشمن تلقی می‌شوند.

حدود پنج سال از بازگشت طالبان می‌گذرد، اما افغانستان هر روز بیشتر به زندانی بزرگ برای انسان و ارزش‌های انسانی تبدیل شده است. رژیمی که زیر نام دین حکومت می‌کند، در عمل جامعه را به سمت نوعی اپارتاید جنسیتی، پاکسازی فرهنگی و سرکوب سیستماتیک سوق داده است. زنان از آموزش، کار، حضور اجتماعی و ابتدایی‌ترین حقوق انسانی محروم شده‌اند. دختران از مکتب رانده شده‌اند، دانشگاه‌ها به محیط‌های امنیتی و ایدئولوژیک تبدیل شده‌اند، و زنان عملاً از عرصه عمومی حذف شده‌اند؛ گویی رژیم می‌خواهد نیمی از جامعه را از موجودیت اجتماعی ساقط کند.

این وضعیت تنها سرکوب حقوق زنان نیست؛ بلکه پروژه‌ای آگاهانه برای نابودی فردیت و استقلال انسانی زنان است. طالبان زن را نه انسان آزاد، بلکه موجودی تابع و تحت کنترل می‌خواهند. ممنوعیت آموزش، تحمیل پوشش اجباری، حذف زنان از نهادهای اجتماعی و تبدیل آنان به سایه‌هائی خاموش، بخشی از ساختار گسترده‌تر سلطه‌ای است که طالبان بر بنیاد آن حکومت می‌کنند.

هم‌زمان، سیاست‌های قومی و زبانی طالبان نیز افغانستان را به سوی نوعی انحصارگرایی خطرناک سوق داده است. در بسیاری از مناطق تاجیک‌نشین، هزاره‌نشین و ازبک‌نشین، گزارش‌های گسترده‌ای از سرکوب، بازداشت‌های خودسرانه، تصفیه‌های اداری، تغییرات اجباری فرهنگی و فشار بر زبان‌ها و هویت‌های غیربشتونی منتشر شده است. طالبان نه تنها با تکثر سیاسی، بلکه با اصل تکثر اجتماعی و فرهنگی نیز دشمنی دارند. آنان افغانستان را نه به‌مثابه جامعه چندقومیتی و متنوع، بلکه همچون ساختاری

یک‌دست و مطیع تصور می‌کنند که باید زیر سلطه قرائت خاص قومی و مذهبی آنان قرار گیرد.

در پنجشیر، اندراب، تخار، بدخشان و بخش‌هایی دیگر از کشور، آنچه طالبان «تأمین امنیت» می‌نامند، در عمل چیزی جز حاکمیت ترس، عملیات شبانه، بازداشت، شکنجه و خاموش کردن هر صدای مخالف نیست. در چنین فضایی، رسانه‌های مستقل یا نابود شده‌اند یا زیر سانسور شدید فعالیت می‌کنند. جامعه‌ای که نتواند سخن بگوید، اعتراض کند یا روایت خویش را ثبت نماید، به‌تدریج به جامعه خاموش و فلج تبدیل می‌شود؛ و طالبان دقیقاً در پی ساختن چنین جامعه‌ای‌اند.

ویرانی افغانستان تنها سیاسی نیست؛ بلکه فکری و فرهنگی نیز هست. طالبان با حذف فلسفه، هنر، علوم انسانی، آموزش انتقادی و ارزش‌های مدرن از نظام آموزشی، در واقع در حال نابودی ظرفیت اندیشیدن‌اند. مکتب و دانشگاه در نگاه آنان محل پرورش انسان آزاد نیست، بلکه ابزاری برای بازتولید اطاعت ایدئولوژیک است. رژیمی که از کتاب، موسیقی، هنر و آزادی اندیشه هراس دارد، در حقیقت از خود انسان آزاد می‌ترسد.

اما مسئولیت این فاجعه تنها بر دوش طالبان نیست. قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای نیز در این وضعیت سهم دارند. ایالات متحده پس از دو دهه جنگ و ویرانی، افغانستان را در وضعیتی رها کرد تا زمینه بازگشت بنیادگرایی فراهم شود. بسیاری از دولت‌های منطقه نیز، با محاسبات جیوپولیتیکی و اقتصادی، به‌تدریج در پی عادی‌سازی روابط با طالبان برآمدند. کمک‌های مالی بدون نظارت، تعاملات دیپلماتیک و تلاش برای مشروعیت‌بخشی به طالبان، عملاً به تداوم یکی از سرکوبگرترین رژیم‌های معاصر کمک کرده است. امپریالیسم، با نظامی‌سازی جامعه و وابسته‌سازی ساختار سیاسی، بذر فروپاشی و خشونت را کاشت؛ و طالبان اکنون بر همان خاک سوخته، نظم خویش را بر پایه ترس، حذف و اطاعت بنا کرده‌اند. هر دو پروژه، با وجود تفاوت‌های ظاهری، یک ویژگی

ویره، د نظم تر پردې لاندې

مشترک دارند: سرکوب مردم و انکار توانایی جامعه برای اداره خویش.

در برابر این وضعیت، آنچه افغانستان نیاز دارد، شکل‌گیری شبکه‌های خودگردان اجتماعی، همبستگی مردمی، شوراهای مستقل محلی و اشکال غیرمتمرکز مشارکت اجتماعی است؛ ساختارهایی که نه بر انحصار قدرت، بلکه بر همکاری، آزادی و مشارکت مستقیم مردم استوار باشند.

طالبان می‌کوشند افغانستان را به جامعه سکوت، ترس و فرمان‌برداری مطلق تبدیل کنند؛ اما هیچ نظامی که بر حذف انسان و نابودی آزادی بنا شود، نمی‌تواند برای همیشه دوام آورد. جامعه‌ای که در آن زن از حق آموختن محروم شود، اندیشه جرم تلقی گردد، و تنوع فرهنگی سرکوب شود، دیر یا زود به بن‌بست تاریخی خواهد رسید.

افغانستان امروز فقط گرفتار بحران سیاسی نیست؛ بلکه درگیر نبردی بر سر معنای انسان، آزادی و زندگی است. سکوت در برابر این وضعیت، تنها سکوت در برابر یک رژیم نیست، بلکه سکوت در برابر فرو ریختن ارزش‌های بنیادی انسانی است.

هغه څه چې نن په افغانستان کې د «دولت»، «نظم» او «حاکمیت» تر نوم لاندې شتون لري – او د دې هېواد د تاریخ په لویه برخه کې هم په بېلابېلو بڼو موجود وو – د واکمنۍ د اړیکو د ساتلو او د وېرې د بیا تولید یوه وسیله ده. د دې تیارو کلونو تجربې یو ځل بیا وښوده چې هغه څه چې «سیاسي قدرت» بلل کېږي، په عمل کې د خلکو د مهارولو، ستړي کولو او مطیع ساتلو پرته بل څه نه دي؛ یو ستر ماشین چې هر حرکت یې د ظلم یوه بله بڼه بیا تولیدوي.

له همدې امله، په داسې ټولنه کې چې میلیونونه انسانان د ژوند له لومړنیو امکاناتو بې برخې شوي، د انسان ازادۍ ترې اخیستل شوې او مقام یې د یوه مصرف‌پوښکي پرزې تر کچې راټیټ شوی، د «نظم» په اړه خبرې کول پرته له یوې ترخې ټوکې بل څه نه دي. دا څه ډول نظم دی؟ هغه نظم چې وړی ماشوم زېږوي، ښځه له زده‌کړې محروموي، ځوان بې‌کارۍ او کډوالۍ ته تېل وهي او بزګر د ماليې او فقر تر بار لاندې ماتوي؟ هغه نظم چې انسان یوازې تر هغه ځایه غواړي چې ژوندۍ پاتې کېدل یې د قدرت د گردش لپاره مزاحمت ونه ګرځي؟

نننی سیاسي قدرت په افغانستان کې د هماغه حقیقت لوڅه څېره ښکاره کوي چې پېړۍ پېړۍ د «دولت»، «امنیت» او «قانون» تر سپېڅلو نومونو لاندې پټه شوې وه: یوه جبري قوه چې تر هر څه وړاندې د ځان د ساتنې او د استثماري اړیکو د دوام لپاره جوړه شوې ده. په داسې نظم کې، هرکله چې خلک ډوډۍ وغواړي، له ځینې سره مخ کېږي؛ هرکله چې ازادۍ وغواړي، زندان ورته چمتو وي؛ او هرکله چې عدالت وغواړي، د ټوپک میل ورته ځواب ورکوي. همدا هغه منطق دی چې د تاریخ په اوږدو کې یې دولت د ټولنې د ګډ وجدان په توګه نه، بلکې د استثماري نظم د ساتونکي ماشین په توګه تعریف کړی دی.

په داسې جوړښت کې فقر کومه تصادفي ناکامي نه ده، بلکې د هغه د بقا اړتيا ده. هغه ټولنه چې د اړتياوو له شته ستړي او ماته شوې وي، د اعتراض لږ فرصت پيدا کوي. ستړی انسان، ډېر مطيع انسان وي. له همدې امله، لوړه يوازې د بحران پايله نه ده؛ بلکې د قدرت د هندسي يوه برخه ده. هغه کسان چې نور د له لاسه ورکولو لپاره څه نه لري، ډېر ژر چوپټيا ته اړ ايستل کېږي.

په دې «نظم» کې د ښځو له زده کړې او کار څخه محرومول يوازې يو ايډيولوژيک تعصب نه دی؛ بلکې د ټولنيز ځواک قصدي له منځه وړل دي. هر استبدادي قدرت له هغې ټولنې وېرېږي چې فکر کولای شي، ځان تنظيمولای شي او په خپلواکه توګه درېدلای شي. باخبره ښځه، باخبره کارګر، باخبره ځوان او باخبره بزګر د هر سلطه پال جوړښت لپاره ستر ګواښونه دي. له همدې ځايه استبداد تر هر څه وړاندې د پوهاوي پر ضد جګړه پيلوي.

خو هغه څه چې دا کړۍ ژوندۍ ساتي، يوازې وسله او زندان نه دي. د خلکو تېټ والی، ټولنيز انزوا او د زغملو عادت هم د سلطې د بقا د ميکانيزم برخه ده. قدرت هغه وخت نه ماتېدونکې ښکاري چې قربانيان يې ځانونه له يو بل څخه جلا وګڼي؛ هغه وخت چې کارګر د بزګر درد خپل درد ونه ګڼي، محرومه ښځه په چوپټيا کې پاتې شي او بې کاره ځوان يوازې د خپل فردي نجات په فکر کې وي.

سره له دې، هېڅ د ځينې ماشين اېډي نه دی. تاريخ بيا بيا ښودلې چې هر هغه نظم چې د انسان پر سپکاوي ولاړ وي، بالاخره د خپلو تضادونو تر بار لاندې درزېږي. هغه قدرتونه چې ځانونه يې اېډي ګڼل، نسکور شول؛ ځکه هېڅ ديوال د هغو خلکو له باخبره ارادې لوړ نه دی چې وېره يې شاته پرېښي وي.

ښايي تر ټولو لويه دوکه دا وي چې خلکو ته القا شي چې له دې جبري او سلطه پالو جوړښتونو پرته ژوند ناشونی دی. خو ټولنه له دولته وړاندې موجوده وه، او انسان له هر قدرت څخه وړاندې د ګډ ژوند، همکارۍ او پيوستون د رامنځته کولو توان درلود. هغه څه چې نن اړتيا ده، د قدرت سپېڅلتيا نه، بلکې د هغه له سيوري څخه

د انسان بېرته راګرځول دي؛ د ډوډۍ، ازادۍ، کرامت او د خپل برخليک د ټاکلو د حق بېرته ترلاسه کول.

ځکه هغه څه چې افغانستان يې وران کړی، يوازې يوه ډله يا يو رژيم نه دی؛ بلکې هغه منطق دی چې انسان د قدرت د بقا قرباني کوي. تر هغه چې دا منطق پر ځای وي، نومونه به بدلېږي، خو زنځيرونه به هماغسې پاتې وي.

طلاق زیر سایه قيمومت

اصولنامه تازه طالبان درباره «تفريق زوجين» نه صرفاً يک متن فقهي يا حقوقي، بلکه سندی سياسي و ايډيولوژيک است که نوع نگاه حاکميت طالبان به زن، کودک، خانواده و عدالت را آشکار می کند. هرچند اين اصولنامه در ظاهر با هدف تنظيم روند جدایی میان زن و شوهر تدوين شده، اما در محتوا و زبان، بيش از آنکه از «حق» سخن بگويد، بر «قيمومت»، «اطاعت» و محدودسازی اختيار زنان استوار است. واکنش انتقادی يوناما نيز دقيقاً از همين زاويه قابل فهم است؛ زیرا مسئله تنها چند ماده حقوقي نيست، بلکه نهادينه سازی تبعيض جنسیتی در قالب قانون است.

در اين اصولنامه، واژه ها و مفاهيمی چون «صغيره»، «خيار بلوغ»، «سکوت»، «فسخ با حکم محکمه» و «ولی» فقط

اصطلاحات فقهی بی‌طرف نیستند؛ این‌ها حامل یک جهان‌بینی خاص‌اند: جهانی که در آن دختر نابالغ می‌تواند موضوع عقد قرار گیرد، سکوت دختر می‌تواند رضایت تعبیر شود، و زن برای خروج از یک رابطه زناشویی ناگزیر از عبور از صافی‌های دشوار قضایی است؛ در حالی‌که مرد همچنان از حق یکجانبه طلاق برخوردار است.

یکی از بحث‌برانگیزترین بخش‌های این اصولنامه، ماده پنجم آن است که عقد نکاح «صغیر و صغیره» را معتبر می‌داند و تنها پس از رسیدن به بلوغ، امکان «فسخ» را برای آنان در نظر می‌گیرد. همین صورت‌بندی حقوقی، به‌گونه‌ای ضمنی ازدواج کودکان را مشروعیت می‌بخشد. طالبان شاید مستقیماً نگویند که «ازدواج کودکان مجاز است»، اما وقتی قانون برای «فسخ نکاح صغیره پس از بلوغ» چارچوب تعیین می‌کند، در واقع اصل وقوع چنین ازدواجی را به رسمیت شناخته است. این دقیقاً همان نکته‌ای است که یوناما نسبت به آن هشدار داده است.

در اینجا باید به بار معنایی واژه «صغیره» نیز توجه کرد. در این اصولنامه، کودک نه به‌عنوان یک انسان دارای حقوق مستقل، بلکه به‌مثابه موضوع تصمیم‌گیری «ولی» تعریف می‌شود. سرنوشت دختر نابالغ به تشخیص «پدر» یا «پدرکلان» وابسته می‌گردد؛ یعنی همان ساختار سنتی قیمومت مردانه که حقوق کودک و اصل رضایت آزاد را تضعیف می‌کند. این در حالی است که مطابق کنوانسیون حقوق کودک و معیارهای بین‌المللی حقوق بشر، رضایت واقعی در ازدواج بدون بلوغ ذهنی، آزادی انتخاب و نبود فشار اجتماعی معنا ندارد.

حتی مفهوم «خیار بلوغ» که مدافعان اصولنامه آن را نوعی حق انتخاب برای کودک معرفی می‌کنند، در عمل بیشتر یک سازوکار نظری است تا یک حق واقعی. زیرا دختری که در فضای سنتی، فقیر، مردسالار و فاقد دسترسی به آموزش رشد کرده، چگونه می‌تواند آزادانه و بدون ترس، نکاح تحمیل‌شده را فسخ کند؟ ماده نهم که برای اثبات فسخ، حضور شاه‌دان را ضروری می‌داند، عملاً این حق را دشوارتر و گاه ناممکن می‌سازد. در جامعه‌ای که

بسیاری از دختران در انزوای خانگی و زیر فشار خانواده زندگی می‌کنند، الزام به آوردن «دو مرد یا یک مرد و دو زن» بیشتر شبیه اما شاید یکی از آشکارترین نمودهای نگاه تبعیض‌آمیز در ماده هفتم دیده شود؛ جایی که «سکوت باکره» می‌تواند به منزله رضایت تعبیر گردد. این ماده نه تنها از منظر حقوق بشر، بلکه حتی از منظر روان‌شناسی اجتماعی نیز مسئله‌دار است. سکوت در جوامع اقتدارگرا و مردسالار الزاماً نشانه رضایت نیست؛ می‌تواند محصول ترس، شرم، فشار خانوادگی، تهدید یا ناتوانی در بیان مخالفت باشد. تبدیل سکوت به رضایت، در حقیقت حذف صدای زن از فرایند تصمیم‌گیری است.

در این اصولنامه، زن نه یک شهروند مستقل، بلکه موجودی تعریف می‌شود که مشروعیت انتخاب‌هایش همواره نیازمند تأیید مرد، محکمه یا ساختار مذهبی است. به همین دلیل، این متن را باید بخشی از روند گسترده‌تر محدودسازی حقوق زنان در افغانستان دانست؛ روندی که از منع آموزش دختران آغاز شد، با حذف زنان از عرصه عمومی ادامه یافت و اکنون به تنظیم خصوصی‌ترین بخش زندگی زنان، یعنی ازدواج و طلاق، رسیده است.

واکنش سخنگوی گروه طالبان ذبیح‌الله مجاهد نیز از همین منظر قابل توجه است. او منتقدان این اصولنامه را «معاندان اسلام» معرفی می‌کند و می‌گوید نباید به اعتراض‌های آنان «هیچ اهمیتی» داده شود. این نوع زبان سیاسی، انتقاد حقوق بشری را نه به‌عنوان یک بحث مشروع اجتماعی، بلکه به‌مثابه دشمنی با دین بازنمایی می‌کند. در واقع، طالبان از طریق پیوند زدن قوانین خود با «اسلام»، تلاش می‌کنند هرگونه نقد را از پیش بی‌اعتبار سازند. از این‌رو، مسئله صرفاً اختلاف میان «غرب» و «اسلام» نیست؛ بلکه نزاع میان دو فهم از انسان و کرامت انسانی است: یکی مبتنی بر حق انتخاب، برابری و رضایت آزاد، و دیگری مبتنی بر قیمومت، اطاعت و تبعیض جنسیتی. از این منظر به صراحت می‌توان گفت اصولنامه «تفریق زوجین» طالبان نه تنها ابزاری برای عدالت خانوادگی نیست، بلکه بازتاب یک نظم حقوقی مردسالار است که در آن زنان و کودکان همچنان در جایگاه فرودست تعریف می‌شوند.

جنون جنگ، ویرانی انسان؛ مردم ایران میان آتش امپریالیسم و اقتدارگرایی

جهان امروز بار دیگر در وضعیتی قرار گرفته است که جنگ، تهدید هسته‌ای و سیاست‌های مبتنی بر انتقام و سلطه، بر سرنوشت میلیون‌ها انسان سایه افکنده‌اند. در چنین فضایی، حملات مشترک اسرائیل و ایالات متحده علیه ایران، نه تنها یک رویارویی نظامی محدود، بلکه بخشی از روند خطرناک عادی‌سازی خشونت گسترده، ویران‌سازی زیربناهای غیرنظامی و تبدیل مردم عادی به قربانیان بازی‌های جیوپولیتیکی است. آنچه در ایران رخ داد، صرفاً یک منازعه دولتی نبود؛ بلکه تراژدی انسانی بزرگی است که زندگی، امنیت و آینده مردم عادی را هدف قرار داده است.

در هفته‌ها و ماه‌های اخیر، حملات سنگین هوایی و موشکی بر بخش‌هایی از ایران، زیرساخت‌های غیرنظامی را به آتش و ویرانی کشاند. برق، آب، مراکز صحتی، راه‌ها، تأسیسات صنعتی و خانه‌های مردم یکی‌یکی در معرض تخریب قرار گرفتند؛ نه در سطح یک «خطای جانبی جنگ»، بلکه به عنوان واقعیت عریان یک منطق نظامی که تفاوتی میان هدف و زندگی عادی انسان‌ها قائل نیست. قربانیان این وضعیت نه ساختارهای قدرت، بلکه مردم عادی‌اند؛ خانواده‌هایی که خانه‌هایشان فرو ریخته، کودکانی که زیر آوار جان باخته‌اند، و جامعه‌ای که هر روز با ترس حمله بعدی زندگی می‌کند.

در همین بستر، زبان جنگ‌طلبانه و تهدیدآمیز برخی رهبران سیاسی—به‌ویژه دانولد ترامپ و متحدان تندرو اسرائیلی او عمداً بر این آتش بنزین می‌ریزد. وقتی از «ویران کردن کامل» یک کشور یا از مرگ یک «تمدن» سخن گفته می‌شود، دیگر با مشروعیت‌بخشی به حذف جمعی و تبدیل خشونت به یک گزینه عادی مواجهیم. این همان نقطه‌ای است که زبان به ابزار جنایت تبدیل می‌شود.

چهره‌هایی مانند ترامپ بارها نشان داده‌اند که در قاموس سیاسی‌شان، نابودی یک کشور نه یک فاجعه انسانی، بلکه یک امکان قابل بیان است. این سطح از سقوط اخلاقی در گفتار سیاسی، خطرناک‌تر از خود تهدید نظامی است؛ زیرا ذهنیت جامعه را برای پذیرش جنگ‌های بی‌پایان و ویرانی‌های گسترده آماده می‌کند. تاریخ هم بارها نشان داده است: هر جا زبان «حذف» عادی شد، خیلی زود خون و آوار هم عادی شد.

در کنار آن، بخشی از جریان راست افراطی در ساختار سیاسی اسرائیل نیز با ادبیاتی آشکارا جنگ‌محور و گاه با اشاره‌های صریح به تخریب گسترده و قدرت ویرانگر بی‌سابقه، منطقه را به لبه پرتگاه سوق می‌دهند. این فقط یک اختلاف سیاسی نیست؛ این مسابقه‌ای خطرناک در تولید ادبیات نابودی است.

اما در این میان باید یک واقعیت را بی‌پرده دید: مردم ایران در هیچ‌یک از این پروژه‌ها «ابزار» یا «گروگان» نیستند. آنان هم زیر فشار ساختارهای اقتدارگرا در داخل زندگی می‌کنند و هم در

معرض تهدیدها و تنش‌های بیرونی قرار دارند. نتیجه این وضعیت، شکل‌گیری یک دوگانه فرساینده است؛ از یک سو سرکوب داخلی، از سوی دیگر سایه جنگ خارجی، و در میان آن جامعه‌ای که به‌تدریج توان زیست طبیعی خود را از دست می‌دهد.

جنگ در واقع همان‌قدر که در تبلیغات «هدفمند» و «هوشمند» معرفی می‌شود، در واقعیت کور و بی‌رحم است. نخستین ضربه‌اش همیشه بر غیرنظامیان فرود می‌آید. زیرساخت‌ها نابود می‌شوند، شهرها به میدان ویرانی بدل می‌گردند، و زندگی روزمره به بقا تقلیل پیدا می‌کند. تجربه عراق، سوریه، افغانستان، لیبیا و غزه یک پیام روشن دارد: جنگ دولت‌ها را هدف نمی‌گیرد، جامعه را از هم می‌پاشد.

خطر اصلی اما امروز فراتر از میدان نبرد است؛ خطر در عادی‌سازی ایده «نابودی کامل» است. وقتی سیاستمدار از محو تمدن‌ها، حذف کشورها یا تهدید هسته‌ای سخن می‌گوید، مرز میان بازدارندگی و جنون فرو می‌ریزد. این لحظه‌ای است که سیاست از کنترل خارج می‌شود و به منطق فاجعه نزدیک می‌گردد.

رسانه‌های قدرت نیز در این میان نقش مکمل دارند: با تبدیل مرگ انسان‌ها به «آمار»، و ویرانی شهرها به «اهداف نظامی». اما پشت هر عدد، یک زندگی کامل وجود دارد؛ پشت هر «هدف»، یک خانواده، یک کودک، یک آینده.

آنچه امروز در برابر این چرخه قرار دارد، نه تحلیل‌های خنثی و بی‌خطر، بلکه یک موضع روشن است: ایستادن در برابر ماشین جنگ. زیرا اگر زبان نابودی عادی شود، اگر تهدید به حذف ملت‌ها تبدیل به گفتار روزمره سیاست گردد، آنگاه فاجعه دیگر حادثه نخواهد بود—به قاعده تبدیل می‌شود.

ما علیه امپریالیسم به‌عنوان
سیستمی که منجر به استثمار و
تسلط بر کشورهای ضعیفتر
می‌شود، می‌جنگیم. مبارزات ما
متعهد به همبستگی با جنبش‌های
مردمی در سطح جهانی است.

(مرامنامه جبهه انقلابی مردم)

بحران حقوق بشر در افغانستان

: تا سال ۲۰۳۰ بیش از دو میلیون دختر دیگر در افغانستان از آموزش محروم می‌شوند

صندوق کودکان سازمان ملل، UNICEF، هشدار داده است که اگر محدودیت‌های حکومت طالبان بر آموزش دختران ادامه یابد، تا سال ۲۰۳۰ بیش از دو میلیون دختر دیگر در افغانستان از حق آموزش محروم خواهند شد. این نهاد در گزارش تازه‌ای با عنوان «هزینه بی‌اقدامی در قبال تعلیم دختران و مشارکت زنان در نیروی کار در افغانستان» تأکید کرده است که از میان حدود ۶.۲۷ میلیون دختر ۷ تا ۱۸ ساله، نزدیک به ۳.۸ میلیون نفر در سال ۲۰۲۴ از رفتن به مکتب بازمانده‌اند. به گفته این سازمان، ادامه این سیاست‌ها سالانه حدود ۲۵۰ هزار دختر دیگر را از آموزش محروم می‌کند.

در این گزارش آمده است که افغانستان در نتیجه این سیاست‌های ضدآموزشی ممکن است تا ۲۰ هزار معلم باتجربه و بیش از ۵۴۰۰ کادر حرفه‌ای صحتی را نیز از دست بدهد؛ زبانی که تنها متوجه زنان نیست، بلکه کل جامعه را به سوی فروپاشی آموزشی، صحتی و اقتصادی سوق می‌دهد.

اما آنچه طالبان انجام می‌دهند، صرفاً «محدودیت آموزشی» نیست؛ این یک پروژه آگاهانه برای خاموش کردن ذهن، حذف زن از عرصه عمومی و بازگرداندن جامعه به تاریک‌ترین اشکال سلطه قبیله‌ای و مذهبی است. حکومتی که از قلم، کتاب و مکتب دختران هراس دارد، در حقیقت از آگاهی و انسان آزاد می‌ترسد. طالبان نه تنها آینده میلیون‌ها دختر را نابود می‌کنند، بلکه با این سیاست‌ها افغانستان را به سرزمینی محروم از تخصص، دانش و نیروی انسانی تبدیل می‌سازند.

تلخ‌تر آن‌که جهان نیز تا حد زیادی به این فاجعه عادت کرده است. هر چند وقت یکبار نهادی بین‌المللی آماری تکان‌دهنده منتشر می‌کند، ابراز نگرانی می‌شود، اما در عمل فشار مؤثری برای پایان دادن به این اپارتاید جنسیتی دیده نمی‌شود. در نتیجه، طالبان هزینه‌ای برای این جنایت سیستماتیک نمی‌پردازند و دختران افغانستان قربانی معامله‌ها، مصلحت‌ها و سکوت سیاسی جهان می‌شوند.

جامعه‌ای که دخترانش را از آموزش محروم کند، در واقع آینده خود را دفن می‌کند؛ و طالبان امروز مشغول دفن آینده افغانستان‌اند.

طالبان و بازار بردگی دختران؛ وقتی زن‌ستیزی به سیاست رسمی بدل می‌شود

آنچه در افغانستان زیر سلطه طالبان جریان دارد، فقط «ازدواج اجباری» نیست؛ این بازگشت سیستماتیک به فرهنگ مالکیت بر

زن، خرید و فروش دختران و تحمیل سلطه مردسالارانه‌ای است که زن را نه انسان، بلکه ابزار ارضای غرایز، خدمت‌کاری خانگی و ماشین تولید نسل می‌بیند. طالبان با بستن مکتب‌ها، نابود کردن آزادی زنان و زندانی‌ساختن دختران در چهاردیواری خانه، عملاً راه را برای گسترش ازدواج‌های اجباری و کودک‌همسری هموار کرده‌اند.

روایت دخترانی چون مشعل و شراره، فقط داستان فردی چند قربانی نیست؛ این تصویر جامعه‌ای است که در آن دختران به جرم دوست‌داشتن، حرف‌زدن یا رویا داشتن، شکنجه، زندانی و معامله می‌شوند. دختری را با زنجیر می‌بندند، لت‌وکوب می‌کنند، تهدید به قتل می‌کنند و سپس به مردی چندین برابر بزرگتر «تحویل» می‌دهند؛ گویی انسان نیست، بلکه کالایی است برای حفظ «ناموس» و آبروی پوسیده قبیله‌ای.

طالبان این ساختار پوسیده و زن‌ستیز را نه تنها متوقف نکرده‌اند، بلکه آن را به سیاست رسمی حکومت خود بدل کرده‌اند. وقتی آموزش دختران ممنوع می‌شود، وقتی زن از کار و حضور اجتماعی محروم می‌شود، وقتی فقر و ترس بر خانواده‌ها حاکم می‌شود، نتیجه طبیعی آن افزایش فروش و ازدواج اجباری دختران است. طالبان خوب می‌دانند که زن آگاه، باسواد و مستقل، بزرگ‌ترین تهدید برای استبداد مذهبی و سلطه جنسی آنان است؛ به همین دلیل نخست مکتب را می‌بندند و بعد دختر را به زندان نکاح اجباری می‌فرستند.

در کنار این، بخش بزرگی از فرهنگ سنتی و مردسالار نیز همچنان شریک این جنایت است؛ فرهنگی که مرد پیر را صاحب «حق» بر بدن و آینده دختر نوجوان می‌داند و غیرت را در شکستن استخوان دختر و خاموش کردن صدای او جست‌وجو می‌کند. این همان ذهنیت بیمار و سادیستی است که زن را موجودی فاقد اراده می‌خواهد؛ موجودی که باید مطیع، خاموش و تسلیم باشد.

ازدواج اجباری عشق نیست، سنت نیست، شریعت نیست؛ شکل قانونی‌شده خشونت و بردگی است. جامعه‌ای که دخترانش را با

ترس، تهدید و معامله به بستر مردان می‌فرستد، نه جامعه‌ای اخلاقی، بلکه جامعه‌ای اسیر وحشت، جهل و سلطه جنسیتی است. طالبان امروز فقط دشمن آزادی زنان نیستند؛ آنان دشمن انسانیت‌اند. هر دختری که از آموزش محروم می‌شود، هر کودکی که به نکاح اجباری فروخته می‌شود و هر زنی که زیر فشار سنت و شلاق مذهبی خرد می‌شود، سند زنده‌ای است از ماهیت زن‌ستیز و ضدانسانی این نظام.

جنگ طالبان بر سر طلای بدخشان؛ غارت سازمان‌یافته زیر نام «جواز»

درگیری بر سر معادن طلای بدخشان وارد مرحله تازه‌ای شده است؛ مرحله‌ای که در آن فرماندهان و مقام‌های طالبان آشکارا برای تصاحب معادن، اخاذی و حذف مردم محل با یکدیگر رقابت می‌کنند. گزارش‌ها از ولسوالی‌های شکی، نسی و شغنان نشان می‌دهد که افراد وابسته به جمعه فاتح، معاون والی طالبان در زابل، با استفاده از زور اسلحه، کارگاه‌های مردم را غصب کرده، ساحات معدنی را میان افراد خود تقسیم کرده و معترضان را سرکوب و زخمی کرده‌اند.

باشندگان محل می‌گویند تفنگ‌داران وابسته به برادران جمعه فاتح، بدون هیچ صلاحیت رسمی، تونل‌ها و کارگاه‌هایی را که مردم با میلیون‌ها افغانی ساخته بودند، تصرف کرده و به نام طالبان به

تجارت معدن و باج‌گیری مشغول‌اند. حتی اعتراض مسالمت‌آمیز مردم و شماری از علما نیز با توهین، تهدید و تیراندازی پاسخ داده شده است.

در همین حال، والی جدید طالبان در بدخشان نیز به‌جای پایان‌دادن به این هرج‌ومرج، تلاش کرده کنترل کامل معادن را به نفع شبکه خود در دست بگیرد. او دستور داده است که مردم تنها با گرفتن «جواز» از طالبان حق کار روی معادن را دارند؛ تصمیمی که به گفته منابع محلی، راه را برای انحصار معادن توسط طالبان هلمندی و قندهاری هموار می‌کند. مردم محل هشدار می‌دهند که به‌زودی تجارت جواز، رشوه و معامله‌گری بر معادن آغاز می‌شود و باشندگان بدخشان از مالکیت و دسترسی به منابع خود حذف خواهند شد.

گزارش‌ها همچنان از حضور شهروندان چینی، دخالت فرماندهان طالبان از ولایت‌های دیگر و رقابت شبکه‌های مختلف این گروه بر سر طلای بدخشان پرده برمی‌دارد. در واقع، آنچه امروز در بدخشان جریان دارد، نه «اداره معادن» بلکه تقسیم غنیمت میان فرماندهان مسلح طالبان است. طالبان در نقش مافیای سازمان‌یافته به زور تفنگ، معادن مردم را برای تغذیه شبکه‌های قومی، استخباراتی و جنگی خود تاراج می‌کنند.

بدخشان امروز نمونه عریان حکومتی است که در آن فرماندهان محلی، استخبارات، افراد مسلح غیرمسوول و مقام‌های طالبان، همگی بر سر تقسیم ثروت ملی به جان هم افتاده‌اند؛ در حالی که مردم محل فقط فقر، تحقیر و گلوله نصیب می‌برند.

طالبان و مهندسی اپارتاید اداری؛ تصفیه قومی زیر عنوان «اصلاحات»

گزارش‌ها نشان می‌دهد که طالبان در ادامه سیاست حذف و تصفیه سیستماتیک، ده‌ها کارمند حکومت پیشین را از اداره‌های دولتی برکنار کرده و به‌جای آنان افراد وابسته به خود و جنگ‌جویان بی‌تجربه را مقرر کرده‌اند. بسیاری از کارمندان منفک‌شده می‌گویند بدون هیچ دلیل قانونی، تنها به‌خاطر تعلق قومی و سمتی از

وظایف‌شان حذف شده‌اند. هم‌زمان، طالبان با اعلان دوباره بست‌هایی که کارمندان باتجربه هنوز در آن مشغول کارند، تلاش می‌کنند اخراج‌های سیاسی و قومی را زیر نام «جذب افراد شایسته» پنهان کنند.

افزون بر این، طالبان به اداره‌های دولتی دستور داده‌اند که هیچ نهادی حق رسیدگی به شکایت کارمندان برکنار شده را ندارد. یعنی قربانی نعت‌ها از کار محروم می‌شود، بلکه حق دادخواهی و اعتراض نیز از او گرفته می‌شود. این دیگر صرفاً فساد اداری یا سوءمدیریت نیست؛ این شکل آشکار اپارتاید سیاسی، قومی و ایدیولوژیک در ساختار دولت است.

در کشوری چون افغانستان که میلیون‌ها انسان برای زنده‌ماندن ناگزیر از کار در اداره‌های دولتی‌اند، حذف هدفمند مردم از نهادهای دولتی به معنای بریدن نان از سفره خانواده‌ها و تبدیل دولت به ابزار انتقام و سلطه است. طالبان اداره‌های دولتی را ملک شخصی و غنیمت جنگی خود می‌پندارند؛ هرکس وابسته به آنان نباشد، «نامطلوب» شمرده می‌شود، هرچند سال‌ها تجربه، تخصص و شایستگی داشته باشد.

این گروه به‌جای ساختن اداره حرفه‌ای، دولت را به پادگان قومی و استخباراتی تبدیل کرده است؛ جایی که وفاداری قبیله‌ای و اطاعت کورکورانه، جای تخصص و قانون را گرفته است. در چنین ساختاری، تاجیک، هزاره، ازبیک و هر کارمند مستقلاً همواره

زیر سایه تهدید و حذف قرار دارد و جنگجوی بی‌سواد اما وفادار، بر کرسی اداره تکیه می‌زند.

طالبان با این سیاست، فقط کارمندان حکومت پیشین را حذف نمی‌کنند؛ آنان بنیان هرگونه دولت ملی و مشترک را ویران می‌سازند. دولتی که به ابزار حذف قومی و سیاسی بدل شود، دیگر «دولت» نیست؛ ماشین تبعیض و سرکوب است.

زیر سایه طالبان؛ عیدی که در گرسنگی، تحقیر و فشار اقتصادی گم شده است

باشندگان کابل می‌گویند عید دیگر برای بسیاری از مردم نه موسم شادی، بلکه یادآور فقر، بیکاری و فشار طاقت‌فرسای اقتصادی است. خانواده‌هایی که زمانی با شور و امید برای عید آماده می‌شدند، امروز برای تأمین نان روزانه درمانده‌اند. کارمندان، دکان‌داران، کسبه‌کاران و مردم عادی می‌گویند افزایش قیمت‌ها، کاهش درآمد و فروپاشی اقتصاد، زندگی را به جایی رسانده که حتی خرید ابتدایی‌ترین نیازها نیز دشوار شده است.

اما بحران فقط به «کمبود پول عید» محدود نیست؛ فاجعه عمیق‌تر از آن است. زیر سلطه طالبان، فقر به یک وضعیت عمومی و ساختاری بدل شده است. طالبان نه تنها اقتصاد کشور را فلج کرده‌اند، بلکه با سیاست‌های تبعیض‌آمیز، انحصارگرایانه و سرکوب‌گرانه، راه نفس مردم را نیز بسته‌اند. از کارمند دولت گرفته تا دکان‌دار،

رانندهٔ تکسی، حمال، دست‌فروش و کارگر روزمزد، همه زیر فشار مالیات، اخاذی، محدودیت و رکود اقتصادی خرد می‌شوند.

در جامعه‌ای که بخش بزرگی از مردم برای زنده‌ماندن ناگزیر به کار در ساختار دولت یا بازار وابسته به آن‌اند، طالبان دولت را به ابزار کنترل، تبعیض و مجازات تبدیل کرده‌اند. معاش‌ها با تأخیر پرداخت می‌شود، کارمندان بدون امنیت شغلی زندگی می‌کنند و تشبثات خصوصی نیز زیر فشار باج‌گیری، محدودیت‌های سلیقه‌ای و رکود بازار در حال فروپاشی‌اند. در چنین وضعیتی، مردم نه فرصت شادی دارند و نه توان نفس‌کشیدن.

امروز در کوچه‌های کابل، به‌جای شور عید، صف دست‌فروشان و بیکاران دیده می‌شود؛ مردمی که برای لقمه‌ای نان، تمام روز در گرما و گردوغبار سرگردان‌اند. بسیاری از تکسی‌رانان، حملان و فروشندگان خیابانی دیگر حتی توان تأمین غذای خانواده‌هایشان را ندارند، چه رسد به تجلیل عید. این همان «نظام اقتصادی» طالبان است؛ نظامی که در آن فقر عمومی، وابسته‌سازی مردم و کنترل معیشت، بخشی از میکانیسم قدرت شده است.

طالبان کشوری ساخته‌اند که در آن عید نیز زیر سایه ترس، گرسنگی و بی‌آیندگی رنگ باخته است. جامعه‌ای که مردمش برای زنده‌ماندن می‌جنگند، دیگر فرصتی برای شادی ندارد.

د افغان ماشومانو د طالبانو د واکمنۍ تر سيوري لاندې له ژورې رواني فشار او د تعليمي نظام له افول سره مخ دي.

ليکوال: عبدالله يعقوبي

د خپرېدو نېټه: د ۲۰۲۵ د دسمبر ۶

منبع: افغان نيوز

زده‌کونکي په ښوونځيو، ديني مدرسو او غير رسمي تعليمي مرکزونو کې له وهلو ټکولو، سپکوي او د وېرې له فضا سره مخ دي؛ داسې وضعيت چې د هغوی رواني روغتيا او تعليمي بهير په جدي توګه له خطر سره مخ کوي.

که څه هم طالبانو په رسمي ډول د هلکانو پر زده‌کړو بنديز نه دی لګولی، خو د ښځو پر زده‌کړو سخت محدوديتونه په پراخه توګه د ټولو افغان ماشومانو تعليمي بهير ګډوډ کړی دی. له هغه راهيسې چې طالبان د ۲۰۲۱ کال په اګست کې بيا واک ته ورسېدل، هغوی د همدې کال په سپټمبر کې د نجونو پر منځنيو ښوونځيو بنديز ولګاوه او د ۲۰۲۲ کال په دسمبر کې يې دا بنديز تر پوهنتونونو پورې وغځاوه.

دا اقدامات، د ښځينه ښوونکو له دندو گوښه کولو او د هغوی پر ځای د غير مسلکي نارينه ښوونکو ګمارلو سره يو ځای، د هېواد نازک تعليمي نظام نور هم خراب کړی دی.

د روان کال په پيل کې يوه وېډيو خپره شوه چې په کندهار کې په يوه ديني مدرسه کې يو ماشوم د دې لپاره سخت وهل کېږي چې «۱۳» يې د «۳۱» پر ځای ليکلي وو. دا وېډيو د بدني سزا د زياتوالي او ناامنه تعليمي شرايطو څرګند ثبوت و، چې د زده‌کونکو د رواني او تعليمي حالت په اړه جدي اندېښنې راپورته کړي.

په ښوونځيو، مدرسو او غير رسمي زده‌کړيزو مرکزونو کې ماشومان—په ځانګړي ډول هلکان—اکثره له جبري زده‌کړې او بدني سزا سره مخ دي. زده‌کونکي وايي چې له طالبانو د بيا راتګ وروسته وهل، سپکاوی او د وېرې فضا زياته شوې ده. دا کړنې له نړيوالو د ماشومانو د حقونو له معيارونو سره په ټکر کې دي او د خوندي زده‌کړې چاپېريال له منځه وړي.

د بشري حقونو د څار سازمان راپور ورکړی چې د طالبانو سياستونو دا ستونزې لا زياتې کړې او د زده‌کړې کيفيت او لاسرسی يې نور هم کمزوری کړی دی.

والدين وايي چې دا تاوتریخوالی عام شوی، خو د اعتراض توان نه لري. د هلمند اوسېدونکی محمد سليم وايي چې دوه ماشومان يې يوازي يوې فعالې مدرسي ته ځي:

زه وېرېرم چې دا تجربه به هغه له زده‌کړې بشپړ لرې کړي.»

احمد ضيا، چې د کندهار د لسم ټولگي زده‌کونکی دی، وايي چې هغه په دوامداره توګه د درسونو د نه حفظ کولو له امله وهل کېږي: «هر ځل چې ستونزه لرم، ښوونکی مې وهي. زه ناامیده کېږم. جبري زده‌کړه ممکنه نه ده؛ ښوونکي بايد غوره لارې ولري.»

د کابل يو تعليمي کارپوه، چې نه يې غوښتل نوم يې واخيستل شي، وايي چې د طالبانو بيا راتګ وضعيت خراب کړی دی:

«د ښځينه ښوونکو ګوښه کېدو ډېری ښوونځي کم‌کارمنده کړي يا يې د غير مسلکي نارينه ښوونکو پورې تړلي کړي، په ځانګړي ډول د ساينس او تخنيک په مضامينو کې.»

تجربه لرونکي ښوونکي وايي چې نوي ګمارل شوي ښوونکي مسلکي روزنه نه لري، په ځانګړي ډول د ماشوم د روان او د عصري تدريس په ميتودونو کې.

د کندهار د احمدشاهي ليسي يو ښوونکی وايي:

«وهل او جبري زده‌کړه نه قانوني ده او نه ديني. ډېری غير روزل شوي ښوونکي نه پوهېږي چې څنګه تدريس وکړي او د زده‌کونکو وېره لا زياته کوي. د مسلکي روزنې جدي اړتيا شته.»

«هغوی څو ځله شکايت کړی چې وهل کېږي، خو ما له ښوونکو سره خبرې نه دي کړي. که اعتراض وکړم وضعيت لا خرابېږي. دلته خلک باور لري چې ماشوم بايد په زور زده‌کړه وکړي. که يې ونه منم، بايد له مکتبه يې وباسم.»

د کندهار د نېش ولسوالۍ کې سيد رحيم وايي چې د هغه لس کلن زوی د کورنۍ دندې د نه بشپړولو له امله له سختو وهلو وروسته له ښوونځي وېرېدلی دی:

زده‌کونکي وايي چې د مسلکي ښوونکو نشتوالی د درسونو د نیم‌گرتیا او د خصوصي درسونو اړتیا زیاته کړې ده. محمد، د کابل د لسم ټولگي زده‌کونکی وايي:

«ډېر هلکان یا کار کوي یا په غیرقانوني ډول ایران او پاکستان ته ځي. که دا وضعیت همداسې دوام وکړي، ښايي ښوونځي هم وتړل شي.»

«له ۱۴ مضامینو یوازې د ۷ لپاره ښوونکي لرو. د ښځینه ښوونکو ځای ډېر محسوس دی. موږ مجبور یو خصوصي درسونه واخلو، خو ډېرې کورنۍ یې توان نه لري.»

په خپرو شویو انځورونو کې ماشومان په سختو کاري شرایطو کې ښودل کېږي—لکه د خښتو په بټیو کې کار—ماشومان چې د مکتب پر ځای د بقا لپاره کار کوي.

صادق، د یولسم ټولگي زده‌کونکی وايي:

«هغه څوک چې کافي پوهه نه لري، موږ ته فزیک او کیمیا درس ورکوي. موږ له داسې ښوونکو سره د پوهنتون ازموینو ته نه شو چمتو کېدای.»

دا راپور یوازې یو خبري روایت نه دی؛ د تدریجي سقوط انځور دی. هغه څه چې د افغانستان تر «تعلیمي نظام» لاندې روان دي، ډېر د وېرې د بیا تولید یو میکانیزم ته ورته دي، نه تعلیم ته.

زده‌کونکي او والدین وايي چې د طالبانو له خوا د ښوونځیو ادارې بدلونونو دیني مضامینو ته تر نورو لومړیتوب ورکړی او هنر، مدني زده‌کړې او کلتوري مضامین یې حذف کړي دي.

کله چې ماشوم د تختې او کتاب پر ځای له چوب او سپکاوې سره مخ وي، موضوع نور د «تعلیمي سیستم ضعف» نه وي؛ بلکې د زده‌کړې د جبري انضباط او رواني فشار په وسیله بدلېدو ته رسېږي. د ښځینه ښوونکو حذف، د غیر مسلکي کسانو ګمارل، او د نصاب ایډیولوژیک کول یو واضح پایله لري: د یوې سترې، اندېښمنې او بې‌باوره نسل رامنځته کېدل.

د هغوی په وینا تمرکز زیات د اخلاقي ارزښتونو، لباس او د طالبانو د ایډیولوژۍ پر پلي کولو دی، نه پر متوازن تعلیم.

احمد، د پروان ولایت زده‌کونکی وايي:

«زه نور د ښوونځي او جومات ترمنځ فرق نه شم کولای. موږ مسلکي ښوونکي نه لرو چې فزیک، کمپیوټر ساینس او کیمیا را زده کړي.»

تر ټولو مهمه دا ده چې دا وضعیت نه تصادفي دی او نه ساده اداري تېروتنه؛ بلکې د داسې سیاسي لید محصول دی چې تعلیم د وګړو حق نه، بلکې د ټولنیز کنټرول وسیله ګڼي. په داسې چوکاټ کې په ټولګي کې تاوتریخوالی استثنا نه پاتې کېږي، بلکې تدریجاً قاعده ګرځي.

د دې ټولو شرایطو—بدني سزا، جبري زده‌کړه، د نصاب بدلون او د ښوونکو کمښت—پایله دا ده چې ډېر ماشومان له ژورو رواني ستونزو سره مخ شوي دي. ډېر یې د اضطراب، ناامیدۍ او رواني فشار احساس کوي.

که زده‌کړه له خپل مانا تشه شي او پر ځای یې وېره حاکمه شي، څه چې پاتې کېږي نور مکتب نه وي، بلکې د ظلم یو ماشین وي.

افق نو

ځینې کورنۍ د فقر او خرابو تعلیمي شرایطو له امله خپل ماشومان له ښوونځي ایستلي یا یې کار او کډوالۍ ته اړ کړي دي.

عبدالله، ۱۶ کلن د پنجشېر اوسېدونکی وايي:

فراتر از دولت؛ تأملی آنارشوییستی درباره افغانستان

در سنت آنارشوییستی، مسئله کاهش تمرکز قدرت نیست، بلکه نقد خود اصل سلطه و اقتدار است؛ خواه این اقتدار در قالب دولت، ارتش، دستگاه قضایی، بوروکراسی، نخبگان سیاسی یا حتی ساختارهای اجتماعی سلسله‌مراتبی ظاهر شود.

بحث بر سر آینده افغانستان، از منظر آنارشوییستی، اساساً بحث بر سر چگونگی رهایی جامعه از سلطه ساختارهای اقتدارگرا و سلسله‌مراتبی است. مسئله تنها این نیست که چه گروهی حکومت کند یا چه نوع نظام سیاسی جایگزین نظم کنونی شود؛ بلکه خود منطق حکومت‌گری، تمرکز قدرت و فرمان‌روایی مورد پرسش قرار می‌گیرد. زیرا آنارشوییسم بر این باور است که هر ساختاری که قدرت را در دست اقلیتی ثابت متمرکز سازد، دیر یا زود به بازتولید سلطه، نابرابری و حذف اجتماعی می‌انجامد.

از این منظر، دولت صرفاً یک ابزار اداری بی‌طرف نیست، بلکه نهادی است که بر انحصار قدرت، قانون‌گذاری از بالا، کنترل اجتماعی و حق اعمال خشونت متکی است. تفاوت میان دولت‌ها ممکن است در درجه خشونت یا میزان مشارکت ظاهری باشد، اما در بنیاد، همه آن‌ها بر اصل فرمان‌روایی اقلیتی بر اکثریت استوارند. بنابراین، مسئله اساسی نه «چه نوع دولتی»، بلکه خود موجودیت دولت و رابطه سلطه‌آمیز آن با جامعه است.

در افغانستان نیز بحران تاریخی تنها ناشی از ضعف دولت یا ناکامی دولت‌سازی نیست، بلکه تا حد زیادی نتیجه تلاش مداوم برای تحمیل اقتدار متمرکز بر جامعه‌ای متکثر، محلی و دارای اشکال گوناگون زندگی اجتماعی بوده است. جامعه در بسیاری از دوره‌ها بیشتر بر روابط افقی، پیوندهای محلی، همکاری‌های غیررسمی و سازوکارهای خودتنظیم استوار بوده تا بر اداره کامل دولتی. از همین‌رو، هر بار که قدرت سیاسی کوشیده است جامعه را در یک

مرکز واحد ادغام کند، مقاومت، خشونت و گسست اجتماعی تشدید شده است.

از دیدگاه آنارشوییستی، این وضعیت صرفاً یک «مشکل اجرایی» نیست، بلکه نشان‌دهنده ناسازگاری میان منطق دولت متمرکز و واقعیت متکثر زندگی اجتماعی است. آنارشوییسم جامعه را نه توده نیازمند فرمان‌روایی، بلکه مجموعه‌ای از انسان‌ها و اجتماعات خودآیین می‌داند که می‌توانند بدون سلطه یک مرکز ثابت، زندگی جمعی خویش را سازمان دهند.

بر همین مبنا، بدیل آنارشوییستی بر اصل خودگردانی و همکاری داوطلبانه استوار است. در چنین نگاهی، تصمیم‌گیری باید مستقیماً به دست کسانی انجام شود که از آن تأثیر می‌پذیرند. محله‌ها، قریه‌ها، انجمن‌های کاری، شوراهای آزاد و اجتماعات محلی، به‌جای دولت، هسته‌های اصلی سازمان اجتماعی‌اند. این واحدها نه تابع فرمان یک مرکز، بلکه از طریق توافق آزاد، همبستگی متقابل و فدراسیون‌های داوطلبانه با یکدیگر رابطه برقرار می‌کنند.

در این چارچوب، هیچ نهاد دائمی و فرادستی که حق تحمیل اراده بر دیگران داشته باشد، مشروع تلقی نمی‌شود. نمایندگی، اگر هم وجود داشته باشد، نه به معنای واگذاری قدرت، بلکه صرفاً نوعی وظیفه موقت، محدود و قابل لغو است. هیچ فرد یا گروهی نباید به طبقه سیاسی ثابت تبدیل شود؛ زیرا شکل‌گیری هر طبقه فرمان‌روا، آغاز بازتولید سلطه است.

آنارشوییسم همچنین میان تمرکز سیاسی و تمرکز اقتصادی پیوند می‌بیند. تا زمانی که منابع اقتصادی در اختیار دولت، سرمایه‌داران، اربابان محلی یا شبکه‌های انحصاری باقی بماند، آزادی اجتماعی نیز ناممکن خواهد بود. از همین‌رو، خودگردانی سیاسی بدون اشکال مشارکتی و اشتراکی سازمان اقتصادی ناقص می‌ماند. تولید، توزیع و اداره منابع باید تا حد ممکن در اختیار خود اجتماعات و انجمن‌های آزاد قرار گیرد، نه در دست دولت یا بازارهای انحصاری.

انارشیشم در برابر مارکسیسم - لنینیسم؛ دو روایت متفاوت از آزادی، قدرت و سازمان اجتماعی

در تاریخ اندیشه سوسیالیستی، سه جریان عمده نقش برجسته داشته‌اند: سوسیالیسم اقتدارگرا یا مارکسیسم - لنینیسم، سوسیال‌دموکراسی انتخاباتی، و سوسیالیسم آزادی‌خواه یا انارشیشم. با وجود این، در قرن بیستم، جریان‌های مارکسیستی - لنینیستی و دولت‌های کمونیستی، انارشیشم را غالباً به‌عنوان ایدئولوژی «بی‌نظمی» و «هرج‌ومرج» معرفی کردند؛ تصویری که بسیاری از انارشیت‌ها آن را تحریف‌شده و تبلیغاتی می‌دانند.

انارشیت‌ها بر این باورند که تفاوت اصلی آنان با مارکسیست - لنینیست‌ها در مسئله قدرت و دولت نهفته است. مارکسیسم - لنینیسم بر نقش «حزب پیشاهنگ»، تمرکز قدرت و ایجاد «دیکتاتوری پرولتاریا» تأکید می‌کند؛ یعنی دولتی موقت که قرار است پس از مرحله گذار به‌تدریج از میان برود. اما انارشیت‌ها استدلال می‌کنند که تجربه تاریخی نشان داده است این دولت‌های موقت هرگز از میان نرفته‌اند، بلکه به نظام‌های متمرکز و سرکوبگر تبدیل شده‌اند.

منتقدان انارشیت می‌گویند دولت‌های کمونیستی قرن بیستم، از اتحاد شوروی تا برخی کشورهای دیگر، به‌جای تحقق جامعه بی‌طبقه، به ایجاد دستگاه‌های بوروکراتیک، پولیس سیاسی و طبقات جدید قدرت انجامیدند؛ ساختارهایی که در آن کارگران و مردم عادی عملاً از مشارکت واقعی در قدرت محروم ماندند.

در برابر این مدل، انارشیت‌ها از جامعه بدون دولت و بدون طبقه دفاع می‌کنند؛ جامعه‌ای که بر پایه همکاری داوطلبانه، خودگردانی محلی، مالکیت اجتماعی و مشارکت مستقیم مردم سازمان یافته باشد. در این نگاه، به‌جای حزب متمرکز و سلسله‌مراتبی،

در این نگاه، امنیت نیز نباید به نهادهای حرفه‌ای و جدا از جامعه واگذار شود؛ زیرا انحصار ابزار خشونت یکی از بنیادهای اصلی دولت است. انارشیشم به‌جای ارتش دائمی و پولیس متمرکز، بر دفاع اجتماعی و مشارکت مستقیم مردم در حفاظت از اجتماعات خویش تأکید می‌کند. اما این دفاع نباید به شکل‌گیری گروه‌های مسلح اقتدارگرا یا قدرت‌های محلی جدید بینجامد؛ بلکه باید مبتنی بر مسئولیت جمعی، نظارت همگانی و ساختارهای موقت و غیرسلسله‌مراتبی باشد.

عدالت نیز در چنین نظامی نه بر مجازات اقتدارگرایانه، بلکه بیشتر بر ترمیم، میانجی‌گری و حل جمعی منازعات استوار است. دستگاه قضایی متمرکز، زندان‌محور و جدا از جامعه، از نگاه بسیاری از گرایش‌های انارشیشتی، خود بخشی از ماشین سلطه است. در مقابل، حل اختلافات باید تا حد ممکن از طریق شوراهای آزاد، میانجی‌گری اجتماعی و سازوکارهای مشارکتی انجام گیرد.

از دیدگاه انارشیشم، آزادی تنها در نبود دولت تحقق نمی‌یابد، بلکه نیازمند از میان رفتن تمام مناسبات سلطه است: سلطه قومی، مذهبی، مردسالارانه، طبقاتی و فرهنگی. جامعه‌ای که در آن تبعیض و اقتدار اجتماعی بازتولید شود، حتی بدون دولت نیز می‌تواند به جامعه‌ای سرکوبگر تبدیل گردد. به همین دلیل، انارشیشم صرفاً نظریه نفی دولت نیست، بلکه نظریه رهایی انسان از تمامی ساختارهای سلطه و فرمان‌روایی است.

در نهایت، جامعه مطلوب در نگاه انارشیشتی نه یک دولت «بهتر» یا «عادلانه‌تر»، بلکه شبکه‌ای از اجتماعات آزاد، خودگردان و همبسته است؛ جامعه‌ای که در آن قدرت به صورت افقی توزیع شده، تصمیم‌گیری از پایین به بالا شکل می‌گیرد، و هیچ مرکز دائمی برای انباشت اقتدار وجود ندارد. در چنین نظامی، جامعه خود سازمان‌دهنده زندگی خویش است و آزادی نه امتیازی اعطا شده از سوی قدرت، بلکه شیوه طبیعی زیست جمعی انسان‌ها تلقی می‌شود.

ساختارهایی مانند شوراهای گروه‌های همبسته و فدراسیون‌های آزاد محلی نقش اساسی دارند.

یکی از مفاهیم کلیدی در اندیشهٔ انارشیمی، «گروه کاتالیزور» یا فدراسیون آزاد انقلابی است؛ ساختاری که به‌جای فرماندهی از بالا، نقش هماهنگ‌کننده و سازمان‌دهنده دارد. در چنین مدلی، نمایندگان قابل عزل‌اند، قدرت دائمی ندارند و مسئولیت‌ها به‌صورت چرخشی توزیع می‌شود تا از شکل‌گیری نخبگان ثابت جلوگیری گردد.

انارشیمیست‌ها همچنین با اصل «مرکزیت دموکراتیک» در احزاب لنینیستی مخالفت می‌کنند. به باور آنان، این سیستم در عمل به تمرکز قدرت در دست کمیته‌های مرکزی و رهبران حزبی می‌انجامد و فضای نقد و آزادی درونی را محدود می‌سازد. در مقابل، آنان بر تصمیم‌گیری مشارکتی، اجماع و حق مخالفت اقلیت‌ها تأکید می‌کنند.

در سطح اجتماعی نیز انارشیمیست‌ها تلاش می‌کند الگوهای آیندهٔ جامعه را از هم‌اکنون در زندگی روزمره تمرین کند؛ از کمون‌ها و تعاونی‌ها گرفته تا اشکال زندگی جمعی و خودگردان. انارشیمیست‌ها استدلال می‌کنند که آزادی و برابری را نمی‌توان از طریق دولت اقتدارگرا و تمرکز قدرت ایجاد کرد، بلکه این ارزش‌ها باید در خود شیوهٔ سازمان‌یابی سیاسی و اجتماعی بازتاب یابند.

در عین حال، مارکسیست - لنینیست‌ها از «دیکتاتوری پرولتاریا» به‌عنوان ابزاری برای دفاع از انقلاب در برابر نیروهای ضدانقلاب دفاع کرده‌اند. اما انارشیمیست‌ها معتقدند که هر نوع دیکتاتوری، حتی اگر به نام طبقهٔ کارگر اعمال شود، در نهایت به بازتولید سلطه و سرکوب منجر خواهد شد. از نگاه آنان، تمرکز قدرت، خود بذل شکل‌گیری استبداد جدید را در درون انقلاب حمل می‌کند.

انارشیمیست‌ها به‌جای دولت متمرکز، از «کمون‌های جمعی» و شبکه‌های غیرمتمرکز دفاع می‌کنند؛ ساختارهایی که در آن مردم مستقیماً در تصمیم‌گیری مشارکت دارند و قدرت میان اجتماعات محلی توزیع می‌شود. به باور آنان، چنین الگویی هم در برابر بازگشت سرمایه‌داری مقاوم‌تر است و هم امکان مشارکت واقعی‌تر مردم را فراهم می‌کند.

در نهایت، اختلاف میان انارشیمیسم و مارکسیسم - لنینیسم را می‌توان اختلافی بنیادین بر سر مسئلهٔ قدرت دانست: آیا رهایی اجتماعی از مسیر تصرف دولت و تمرکز قدرت می‌گذرد، یا از راه از میان برداشتن سلسله‌مراتب و گسترش خودگردانی اجتماعی؟ این پرسشی است که بیش از یک قرن است در درون جنبش‌های چپ و سوسیالیستی محل مناقشه باقی مانده است.

متیو کروسین

تفسیر نظریهٔ دولت در اندیشهٔ مارکس و مخالفت او با انارشیمیسم

منبع: کتابخانه انارشیمیستی

هرچند مارکس قصد داشت جلدی از کتاب سرمایه را به مسئلهٔ «دولت» اختصاص دهد، اما پیش از آن‌که حتی نگارش آن را آغاز کند درگذشت. از این‌رو، ما ناگزیر هستیم «نظریهٔ مارکسیستی دولت» را از میان اشاره‌های پراکندهٔ موجود در آثار گردآوری‌شدهٔ مارکس و انگلس بازسازی کنیم. تحلیل من‌دگرگونی‌ها و تناقض‌های موجود در اندیشهٔ آنان را بررسی می‌کند، و نیز نشان می‌دهد که این تناقض‌ها چگونه برای تحریف بدیل انارشیمیستی به کار گرفته شده‌اند.

«هیچ دولتی، هر قدر هم که در شکل دموکراتیک باشد، حتی سرخ‌ترین جمهوری سیاسی... قادر نیست آنچه مردم نیاز دارند به آنان بدهد: یعنی سازمان‌دهی آزاد منافع‌شان از پایین به بالا...»

— میخائیل باکونین، دولت‌گرایی و انارشی، ص. ۲۴

«با الغای طبقات، قدرت دولت، که برای نگهداشتن اکثریت عظیم تولیدکنندگان زیر یوغ اقلیت کوچک استثمارگر به کار می‌رود،

ناپدید می‌شود و وظایف حکومت به وظایف ساده اداری تبدیل می‌گردد. [انارشیت‌ها] مسئله را وارونه می‌کنند...»

— مارکس و فریدریش انگلس، *انشعاب‌های ساختگی در انترناسیونال*، ص. ۷۴

مارکسیسم، انارشیتسم و دولت

هدف این مقاله بازاندیشی در دیدگاه‌های کارل مارکس، همکار نزدیکش فریدریش انگلس، و هم‌عصران انارشیت آنان درباره مسئله بنیادین «دولت» است. به‌طور مشخص، استدلال می‌کنم که تفسیرهای رایج از مارکس نتوانسته‌اند تحلیل متناقض و چندگانه او از دولت، نقش آن در ساخت جامعه سوسیالیستی، و نقاط اشتراک و تعارض آن با دیدگاه انارشیتستی را به‌درستی توضیح دهند.

تحلیل من در سه بخش تنظیم شده است:

- در بخش نخست، به مارکس *مانیفست کمونیست* و آثار آغازین او می‌پردازم و استدلال می‌کنم که روشن‌ترین نشانه‌های یک پراکسیس متمرکز و دولت‌گرا را در همین آثار می‌توان یافت.
- بخش دوم به مارکس دوران «انجمن بین‌المللی کارگران» مربوط می‌شود؛ یعنی نویسنده جنگ داخلی در فرانسه و نوشته‌های کمتر شناخته‌شده دیگر. استدلال می‌کنم که این دوره نشان‌دهنده دگرگونی‌های متناقض در اندیشه اوست و هم‌زمان با قرائت‌های «ارتدوکس» و «آزادی‌خواهانه» از مارکس نیز ناسازگاری‌هایی دارد.
- در نهایت، در بخش سوم، ماهیت ناسازوار تحلیل نهایی مارکس را با موضع انارشیتستی مقایسه می‌کنم. استدلال من این است که مارکس و انگلس برداشت پیوسته متغیری از دولت ارائه کردند که - چه از روی بدفهمی و چه آگاهانه - خود آنان و پیروان‌شان برای تحریف و بی‌اعتبار ساختن مهم‌ترین بدیل نظری و سیاسی مارکسیسم از آن بهره برده‌اند.

۱. مارکس و سوسیالیسم دولتی: به‌کارگیری دستگاه حکومتی پیش از الغای آن

هرچند *ایبیلوژی آلمانی* تا سال ۱۹۳۲ منتشر نشد، انگلس آن را نقطه آغاز فهم نظریه دولت نزد مارکس می‌دانست.

در این متن، همانند بسیاری از رادیکال‌های پیش از خود، مارکس و انگلس منشأ دولت را در «رهایی مالکیت خصوصی از اجتماع» می‌دیدند؛ یعنی در جدایی جامعه به طبقات. بر این اساس، دولت به‌مثابه دستگاهی مشخص از حکومت تعریف می‌شود؛ «موجودیتی جدا از جامعه مدنی» که چیزی جز «شکل سازمانی‌ای که بورژوازی برای تضمین متقابل مالکیت و منافع خویش ناگزیر به اتخاذ آن است» نیست.

در *ایبیلوژی آلمانی*، دولت بارها به‌عنوان الگویی حکومتی از سازمان اجتماعی توصیف می‌شود که در آن «تمام نهادهای مشترک» برای حفظ روابط مالکیت موجود، «شکل سیاسی» به خود می‌گیرند. بنابراین، مارکس و انگلس نتیجه می‌گیرند که:

«در حالی‌که انقلاب‌های پیشین در چارچوب جامعه طبقاتی ناگزیر به ایجاد نهادهای سیاسی تازه بودند، انقلاب کمونیستی، با الغای جامعه طبقاتی، سرانجام نهادهای سیاسی را نیز از میان برمی‌دارد.»

این فرمول - که واژه «سرانجام» در آن اهمیت اساسی دارد - بنیان نگرش مارکسیستی به نقش دولت در انقلاب اجتماعی را شکل داد و هنوز نیز بر بیشتر تفسیرهای معاصر اثرگذار است.

انگلس پس از مرگ مارکس، در مقاله‌ای برای *روزسیال دموکرات* (۱۸۸۳)، این دیدگاه را چنین خلاصه کرد:

«طبقه کارگر ابتدا باید نیروی سیاسی سازمان‌یافته دولت را در اختیار گیرد و با کمک آن مقاومت طبقه سرمایه‌دار را درهم شکند و جامعه را بازسازمان دهد...»

زیرا:

«پس از پیروزی پرولتاریا، تنها سازمان آماده‌ای که طبقه کارگر در اختیار دارد همان دولت است. نابود کردن آن در چنین لحظه‌ای، نابود کردن تنها ابزاری است که طبقه کارگر می‌تواند از طریق آن قدرت تازه‌اش را اعمال کند.»

این تحلیل آشکارا دولت‌گرا، با برنامه پیشنهادی *مانیفست کمونیست* سازگار به نظر می‌رسد؛ به‌ویژه با بخش دوم آن که شامل:

- مالیات تصاعدی،
- خدمات اجتماعی همگانی،
- الغای ارث،
- ایجاد «ارتش‌های صنعتی»،
- توسعه نیروهای مولد،
- و تمرکز تدریجی ابزار تولید «در دستان دولت» است.

نویسندگان اعلام می‌کنند که این‌ها صرفاً «گام نخست انقلاب» هستند؛ مرحله‌ای که در آن «طبقه کارگر باید پرولتاریا را به مقام طبقه حاکم ارتقا دهد تا نبرد دموکراسی را پیروز شود».

اما همین فراخوان برای «پیروزی در نبرد دموکراسی» تناقض مهمی را آشکار می‌کند. مارکس و انگلس که پیش‌تر دولت را «شکل ابراز منافع مشترک طبقه حاکم» تعریف کرده بودند، اکنون «دولت انقلابی» را وضعیتی می‌دانند که در آن پرولتاریا خود را به «طبقه حاکم جدید» تبدیل می‌کند.

این امر با اصلاحات پیشنهادی بخش دوم *مانیفست* و نیز توصیف‌های مبهم آنان از «دوره گذار» در تعارض قرار می‌گیرد. برای مثال، پرولتاریایی که به مقام طبقه حاکم رسیده، هم‌زمان هم «انجمن عظیم کل ملت» معرفی می‌شود و هم «قدرت عمومی»‌ای که تا نابودی کامل تمایزات طبقاتی، همچنان «خصالت سیاسی» خود را حفظ می‌کند.

تناقض مشابهی در هجدهم برومر *لویی بناپارت* (۱۸۵۲) نیز دیده می‌شود. مارکس در آنجا دولت را دستگاهی متمرکز و بیگانه‌شده از «قدرت حکومتی» توصیف می‌کند؛ دستگاهی که با توسعه زیرساخت‌ها، نهادهای عمومی و مدیریت روابط مالکیت تعریف می‌شود. اما او هم‌زمان تأسف می‌خورد که تمامی انقلاب‌های پیشین «به‌جای در هم شکستن این ماشین، آن را کامل‌تر کرده‌اند.»

۲. مارکس و کمون: بازنگری‌ها و تناقض‌های آزادی‌خواهانه

پس درس‌های کمون پاریس چه بود و چگونه بر تحول مارکسیسم اثر گذاشت؟

مارکس در پیشگفتار ۱۸۷۲ بر *مانیفست کمونیست*، جمله مشهور خود از جنگ داخلی در فرانسه را تکرار می‌کند:

«طبقه کارگر نمی‌تواند صرفاً ماشین حاضر و آماده دولت را تصرف کرده و برای مقاصد خود به کار گیرد.»

این موضع آشکارا با دیدگاه‌های پیشین او درباره تصرف قدرت سیاسی تفاوت دارد و مستقیماً با ادعای بعدی انگلس - مبنی بر ضرورت استفاده از دستگاه دولتی به‌عنوان تنها ابزار موجود - در تناقض است.

مارکس در تحلیل کمون پاریس:

- جایگزینی ارتش دائمی و پولیس با «مردم مسلح» را می‌ستاید،
- حکومت قانون‌گذاری و اجرایی سنتی را با مجمعی دموکراتیک از نمایندگان قابل‌عزل کارگران جایگزین می‌داند،
- برای مقامات منتخب «دستمزد کارگری» پیشنهاد می‌کند،
- اقتدار کلیسا را لغو می‌کند،
- نظام آموزشی مستقل را تحسین می‌کند،

- و تصرف ابزار تولید توسط انجمن‌های کارگری را گامی انقلابی می‌شمارد.

او حتی چشم‌اندازی از آینده انقلاب ارائه می‌دهد که در آن امور عمومی توسط شوراهای محلی و نمایندگان قابل عزل اداره می‌شوند. اما در اینجا نیز تناقض‌ها باقی می‌مانند. نامه‌های خصوصی مارکس و انگلس نشان می‌دهد که آنان هرگز از ترجیح خود به تمرکزگرایی دست نکشیدند. رابرت گراهام نیز اشاره می‌کند که هرچند مارکس خواهان «درهم شکستن ماشین دولت» بود، اما در عین حال تصور می‌کرد که کارگران باید آن را با دولت جدیدی - هرچند دموکراتیک‌تر - جایگزین کنند.

مارکس تصریح می‌کند که «وظایف مهمی که هنوز برای حکومت مرکزی باقی می‌ماند، نباید حذف شوند، بلکه باید به مأموران کمون سپرده شوند».

بنابراین، تصویر متناقضی از دولت نزد مارکس پدیدار می‌شود:

- از یک سو ستایش از خودگردانی و فدرالیسم،

- و از سوی دیگر حفظ نوعی دستگاه حکومتی مرکزی.

یک سال بعد، مارکس و انگلس حمله تندی علیه باکونین و انارشئیست‌ها منتشر کردند. آنان استدلال کردند که انارشئیست‌ها نیز، چون خواهان سرنگونی قهرآمیز سرمایه‌داری‌اند، ناگزیر «اقتدارگرا» هستند.

مارکس و انگلس طرح انارشئیستی فدراسیون کمون‌ها را چنین خلاصه می‌کنند:

- شوراهای کمون،

- کمیته‌های اجرایی،

- فدراسیون انجمن‌های شورشی،

- و پارلمان فدرال.

سپس نتیجه می‌گیرند که این چیزی جز «بازسازی کامل دولت اقتدارگرا» نیست.

۳. مارکسیسم و چالش انارشئیستی: تعریف‌ها و ابهام‌آفرینی

بررسی دقیق این آثار نشان می‌دهد که مارکس و انگلس واژه «دولت» را دست‌کم در سه معنا به کار می‌بردند:

۱. دولت به‌معنای «وضعیت اجتماعی» یا شکل جامعه (مثلاً جامعه سرمایه‌داری در برابر جامعه کمونیستی)

۲. دولت به‌عنوان سازمان سلطه طبقاتی

که در مرحله سوسیالیستی به معنای خود عمل انقلابی و اعمال زور علیه طبقه پیشین است.

۳. دولت به‌معنای دستگاه حکومتی مشخص

شامل ارتش، پولیس، دستگاه قضایی، زندان‌ها، نهادهای اداری و آموزشی.

به‌کارگیری یک واژه برای سه مفهوم متفاوت، ابزار مهمی برای مقابله با اتهام «اقتدارگرایی» و هم‌زمان بی‌اعتبار کردن انارشئیسم بود.

باکونین از مارکس پرسیده بود:

اگر پرولتاریا طبقه حاکم شود، پس بر چه کسی حکومت خواهد کرد؟ او استدلال می‌کرد که اگر «تمام ملت» حکومت کند، دیگر حکومتی وجود نخواهد داشت.

مارکس این نقد را «یاوه‌گویی دانش‌آموزانه» خواند و پاسخ داد که:

- «دولت پرولتاری» صرفاً به معنای اعمال زور جمعی علیه دشمنان انقلاب است،

- و این دولت با پایان مبارزه طبقاتی خودبه‌خود زوال می‌یابد.

اما همین پاسخ نشان می‌دهد که برداشت مارکس از «دولت» در این مرحله، عملاً به مفهوم انارشیمیستی انقلاب نزدیک می‌شود.

مشکل زمانی پدید می‌آید که مارکس همزمان از مدیران منتخب، کمیته‌های اجرایی و ساختارهای مرکزی نیز سخن می‌گوید.

به این ترتیب، تناقض اصلی نظریه دولت در مارکسیسم آشکار می‌شود:

- یا موضع مارکس عملاً به انارشیمیسم نزدیک می‌شود،
- یا نقد انارشیمیستی از تصرف دستگاه دولتی باید پذیرفته شود.

انارشیمیست‌ها استدلال می‌کردند که دولت ذاتاً برای حفظ روابط طبقاتی ساخته شده و بنابراین نمی‌تواند ابزار نابودی سرمایه‌داری باشد.

پرودون در نظام تناقض‌های اقتصادی می‌نویسد:

«دولت مدرن، که برای میانجی‌گری میان کار و امتیاز ساخته شده، ناگزیر به سرمایه وابسته و علیه پرولتاریا جهت‌گیری می‌کند.»

باکونین نیز تأکید می‌کرد که دولت:

«به سبب ماهیت خود، حتی برخلاف اراده کسانی که آن را در دست دارند، ناچار است برای حفظ خویش عمل کند.»

نتیجه‌گیری

مارکس هرگز نتوانست نظریه کامل خود درباره دولت را تدوین کند و ما ناچاریم آن را از اشاره‌های پراکنده آثارش بازسازی کنیم. این آثار نشان می‌دهند که برداشت او از دولت:

- متغیر،
- چندپهلوی،
- و اغلب متناقض بود.

مارکس جوان دیدگاهی آشکارا دولت‌گرا داشت، اما بعدها برخی مواضع او رنگ‌وبوی آزادی‌خواهانتری یافتند. با این حال، حتی در این مرحله متأخر نیز او و انگلس نسبت به انارشیمیسم خصمانه باقی ماندند و کوشیدند تفاوت‌های واقعی میان دو جریان را پنهان سازند.

در نهایت، نظریه مارکسیستی دولت یا:

- به مواضع انارشیمیستی بسیار نزدیک می‌شود،
- یا ناگزیر است تصرف دستگاه دولت را به‌طور مستقل و صریح توجیه کند.

افق نو

ارگان مرکزی جبهه انقلابی مردم

NEW HORIZON

Central Publishing organ of the People's
Revolutionary Front

نشانی تماس: s.sayeb20@yahoo.com